

NYILATKOZNAK A SZÍNHÁZI TÁRSASÁG
VEZETŐI

ÚJ NEMZETI SZÍNHÁZ

Az utóbbi időben megsűrűsödtek az új Nemzeti Színházzal kapcsolatos események. A következő hónapokban valószínűleg eldől az, hogy fölépül-e a színház, ha igen, hol, mi-kor és milyen pályázati, illetve kivitelezési feltételek között. Ugy gondoljuk, egy ilyen horderejű kérdésben, amely a színházi szakma egészét érinti, nemcsak a döntések tartoznak a teljes nyilvánosság elé, hanem a döntéseket megelőző vélemények is. Ezért a jövőben rendszeresen dokumentálni kívánjuk az új Nemzeti Színház körüli történéseket. Elsőként a Magyar Színházi Társaság héttagú vezetőségének tagjaival készített interjúkat közöljük, amelyekben Siklós Mária terveiről, a pályázattal és a leendő működés alapfeltételéről, az igazgató kinevezéséről érdeklőd-

CSÓTI JÓZSEF

- Láttad Siklós Mária tervét?

- Csak a sajtóban.
- Nem hívtak meg arra a megbeszélésre, ahol bemutatják a terveket?
- A társaság ügyvezető titkárát, Vajda Mártát meghívták, és rajta kívül még egy fő képviselhetette a társaság vezetését. A vezetőségből Kerényi Imre is ott volt, de ő nem ebben a minőségében.
- Hanem?
- Valószínűleg a saját jogán.
- Szükségesnek érzed, hogy lásd a tervet?
- Szívesen megnézném.
- A Színházi Társaság nem érheti el, hogy a terveket a vezetőségnek vagy akár a közgyűlésnek megmutassák?
- Ezt mi csak kérhetjük vagy javasolhatjuk.
- Nem lehetnétek ennél harcosabbak?
- A társaság vezetősége szakmai párbeszédre és nem konfrontációra törekszik.
- Mekkora nyilvánosságot kellene biztosítani egy ilyen tervnek? Netán a közgyűlésnek is kellene látnia, esetleg ki kellene állítani a Nemzeti Múzeumban?
- Helyesnek tartanám, ha a tervet nemcsak a színházi szakma, hanem mindenki megismerhetné, aki érdeklődik iránta. Persze elég zavaros a helyzet, nem tudni, ez a terv valósul-e meg, vagy mégis pályázatot írnak ki.
- Tehát állampolgári jogon tanulmányozható legyen a terv?
- Igen, de ezt nem úgy képzelem el, hogy a kormánybiztosi hivatalban, hanem egy múzeumban vagy egy kiállítóteremben legyen látható.
- Milyennek kellene lennie építészeti, színháztechnikai szempontból a Nemzetinek?
- Az épület külső megjelenéséhez nem szólnék hozzá, mert ehhez nem értek. De

mindenképpen szükség van a nagy színháztermen kívül stúdióra is. A színpadnyílás nem lehet rögzített, és szerencsés lenne, ha a nézőtér elrendezése alkalmazkodna a játéktér kialakításához. Az épületben legyen olyan próbaterem, amelynek méretei a nagyszínpadéval megegyeznek. A korszerű színházakban próbateremben készülnek a premierre, a díszlethez nagyon hasonló jelzések között. Ez azért is fontos, mert általa jelentős bérköltés takarítható meg.

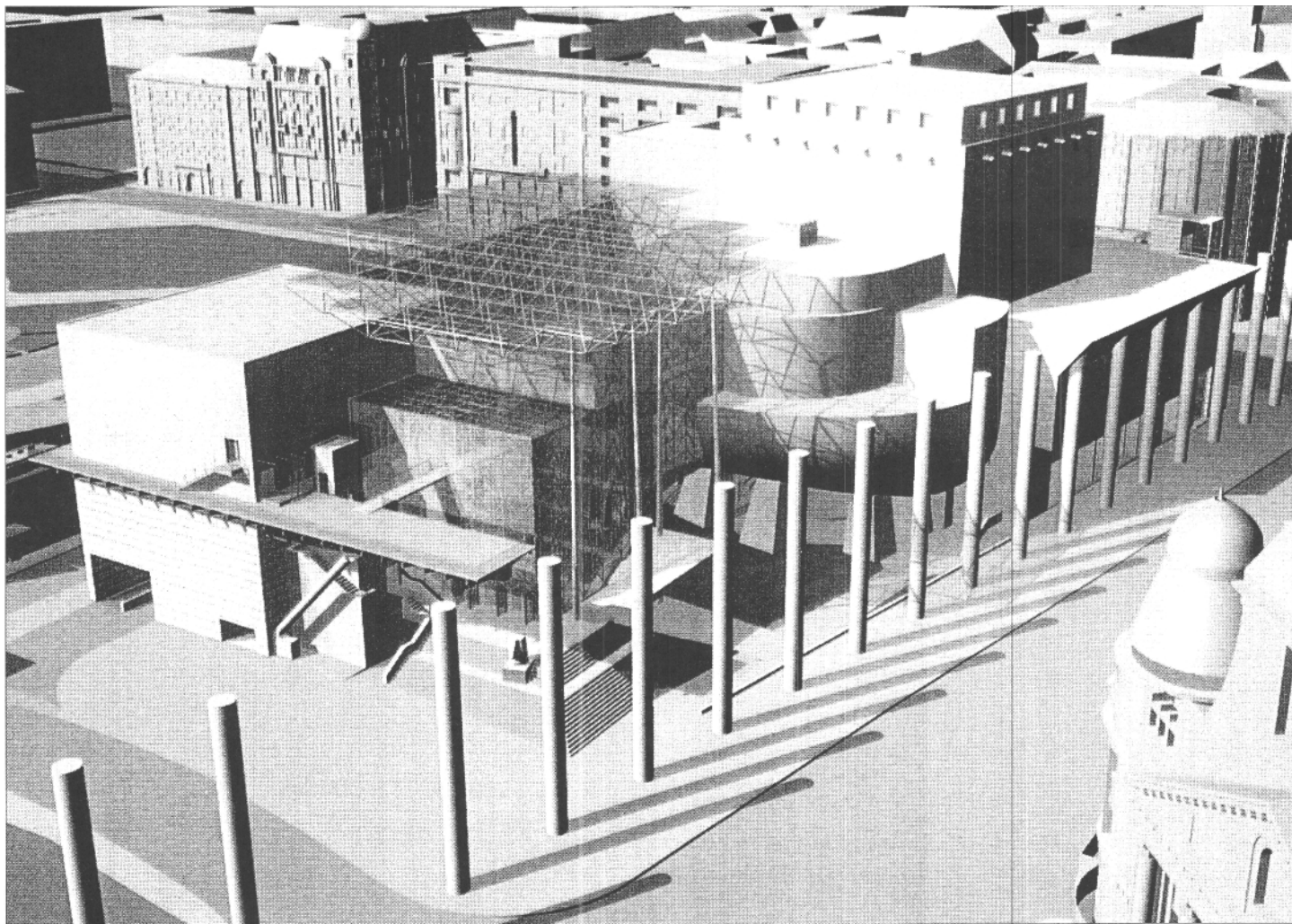
- Szükségesnek tartod a pályázatot?
- Szükségesnek, sőt, természetesnek.
- Milyen szempontok alapján írnád ki?
- A lehető legszélesebb nyilvánosságra törekednék. Bárki pályázhasson, akinek a képzettsége megengedi.
- Határon túli magyar vagy akár külföldi is?
- Igen, mert így nagyobb a valószínűsége annak, hogy újszerű és méltó terv születik.
- Mekkora nyilvánosság kísérje figyelemmel a Nemzeti gazdálkodási feltételeinek kialakítását?
- A megfogalmazott feladatokhoz kell a támogatást megállapítani. Tisztázandó például, hogy szigorúan a saját repertoár előadására korlátozódik-e a színház tevékenysége. Mennyire dolga a Nemzetinek határon túli produkciókat vendégül látni, vagy a probléma megoldottnak tekinthető az egyetlen befogadó színházzal? Dolga-e a Nemzetinek nemzetközi fesztiválok rendezni? Ezek ismeretében dönthet a fenntartó és a színház menedzsmentje.
- A menedzsmentet kinevezék-e, vagy pályázat legyen?
- Az igazgatói posztra kötelező pályázatot kiírni, és ez szerintem is így helyes.
- Milyen alapon szerződtesék a társulatot?
- A társulat szerződtetése legyen kizárólag az igazgató joga, aki művészeti elképzeléseinek megfelelően, szabadon választhassa ki munkatársait.
- Mikor kellene kinevezni az igazgatót?
- Ahhoz, hogy 2002. március 15-én díszelőadást tartsanak, legkésőbb 2001 decemberében át kell adni az épületet. Azt nagyon szerencsétlennek tartanám, ha március 15-én lenne a díszelőadás, és a repertoárról utána kellene töprengeni. Az lenne ideális, ha március 20-án megtartanák a következő bemutatót, majd március 30-án még egyet. A stúdióban ugyanígy három produkciót kellene bemutatni rövid egymásutánban. Ennyi előadás már alapja lehetne a repertoárnak. Ehhez az igazgatónak legkésőbb 2001 márciusában szerződtenie kellene a színészeket, akik szeptemberben-októberben dolgozni kezdenek valahol egy próbateremben.
- Mi legyen a mostani Nemzeti Színház épületével és társulatával?

- Maradjon színház, és az új Nemzeti társulatából kiszorult művészek, műszakiak a Hevesi Sándor téren dolgozhassanak tovább. Időközben talán kiderül, hogy mi lesz a Várszínház sorsa, amelynek jövője, úgy tűnik, összefügg a kormányzati negyedével. Akik a Hevesi Sándor téren maradnak, dolgozhassanak tovább egy új színházi formációban.

JORDÁN TAMÁS

- Láttad Siklós Mária tervét?

- Ott voltam, amikor a szakma képviselőivel ismertették. Eljött Zsámbéki, Básti Juli, Töröcsik, Iglódi, Szlávik István, Vajda Márta, Kerényi Imre. Nem tudom, nem felejték-e ki valakit.
- Milyen alapon hívtak éppen titeket erre a megbeszélésre?
- Nem tudom, ez, azt hiszem, Schwajda névsora. De ő nem volt jelen. Azt üzenté a titkárnőjével, azért nem jön, hogy mi zavar-talanul beszélgethessünk.
- Es beszélgettek?
- Siklós Mária megmutatta a makettet, a rajzokat. Egységesen kifogásoltuk, hogy nagyon konzervatív, hagyományos kukucska a színpad. A nézőtér amfiteátrumszerű, de szélesebb, mint a rivalda, emiatt a szélekről kevésbé lehet látni. A Nemzetinek szerintem a jövő színházának kell lennie. Es manapság a rendezők már mindenféle térformát használnak. Az új Nemzetinek bármilyen elképzelés kiszolgálására alkalmasnak kell lennie, mindent kell tudnia a színpad és a közönség viszonya tekintetében.
- Ettől eltekintve megfelelőnek találtad a tervet?
- Ízlésekről nem lehet vitatkozni. Ez egy tradicionális épület, engem nem nagyon érdekel, kívül milyen, ha belül megfelelő. Azt azonban fontosnak tartom, hogy az Erzsébet téri épület agóráként is működött volna, találkozóhelyként, kávéházként, kiállítóteremként. Siklós Mária makettjén nem láttam ezt a komplex funkciót, és azt sem hiszem, hogy ez a színház olyan találkozóhelye lehetne a város lakosságának, mint az Erzsébet téri lett volna.
- De állítólag ilyen intézményekkel lehet új városközpontokat létrehozni...
- Elképzelhető, hogy a környék lakossága ott randevúzik majd, de te például odamennél a szerkesztőségéből, Zuglóból vagy otthonról, a hatodik kerületből találkozni valakivel? Azt gondolom, hogy demokráciában közintézmények tervezésére pályázatot kell kiírni, még akkor is, ha akadnak törvényi kiskapuk, amelyekkel ez esetleg elkerülhető. A döntés-

Az Erzsébet térre tervezett színház makettje

ben a nyilvánosság elengedhetetlen, de ne álljon túl sok emberből a zsűri, mert kezelhetetlenné válik az ügy. Szerintem a színházi szakmából hétfős grémium bőven elég lenne.

– Akár a Színházi Társaság hétfős elnöksége?

– Ezt sem tartanám elképzelhetetlennek, hiszen a Színházi Társaság képviseli a legtöbb színházi dolgozó érdekét.

– Kikből álljon a társulat?

– Azt az igazgatóra kell bízni; őt pedig nyilvános pályázat alapján kell kinevezni, legkésőbb az idén ősszel. Ahhoz viszont, hogy a direktor a tervek elfogadásába is bele tudjon szólni, már most ki kellene írni a pályázatot.

– Ki lenne alkalmas a Nemzeti igazgatójának?

– Ehhez meg kellene határozni, hogy mi is a Nemzeti: Ezt sajnos még senki nem írta le pontosan. Szerintem a Nemzetinek nemcsak a meglévő értékeket kell őriznie, hanem újakat is kell teremtenie. Nekem a Nemzeti azt jelenti, hogy mindenben a legkorszerűbb. A legjobb, a leghaladóbb. Ehhez persze biztosítani kell a feltételeket. Minden előnyt, pénzt, paripát, fegyvert meg kell adni és a legjobb erőket. Az is szükséges, hogy a szakma ismerje el a Nemzeti előjogát. Ha például Haumann Péterrel akar valamelyik rendező dolgozni, akkor Zsámbéki Gábor adja ki őt akár fél évre. De ezért cserébe biztosítsanak a Katon József Színháznak akkora összeget, amelyből ideiglenesen szerződtesse Haumann helyett valakit. És a Nemzeti minimum két évre előre tudhassa, hogy mekkora

összegeből gazdálkodhat, hogy több évadra tervezhessen.

– És mi legyen a mostani Nemzetivel?

– Maradjon színház, és kereszteljük el valamilyen névre. A mindenkori direktor pedig csináljon nagyon jó színházat a Hevesi Sándor téren, olyan társulattal, amelyet választ magának.

KERÉNYI IMRE

– Mi a véleményed Siklós Mária terveiről?

– Ot éve dolgozom Siklós Máriával.. Nagy empátiáról tett tanúságot a színházi különlegességek iránt. Az utolsó két-három évben, a Madách Színház rekonstrukciója közben merült fel olyan színházi kérdés, amit ne tudott volna átélteni és építészeti megválaszolni. A szemem láttára alakult a Madách olyanná, amilyennek egy színháznak lennie kell. Az a gyanúm, hogy a magyar szakemberek közül ő tud a legjobban színházbelsőt építeni. Ezenkívül letett az asztalra egy tervet a Nemzeti Színház épületéről, amelyről az a véleményem, hogy belülről rendben van. Még azt is megnéztem, hogy hatméteres anyaghosszúság „közlekedtethető-e” az általa tervezett Nemzetiben. Ugyanis ha hatméteres hosszúságban vesszük meg a nyersanyagot, akkor takarékosabb a gyártás, a munkaszervezés. Megfelelő a kelléktár elhelyezése, nincsenek túl messze az öltözők sem. A belső szervezetség, a scenikai rész, úgy gondolom, kifogástalan. Ez nyilván annak is köszönhető, hogy Siklós Mária jó né-

hány színházat rekonstruált. A színház külsőjével kapcsolatban pedig azt mondom, hogy a modern építészet bizonyára át fogja gondolni a maga jövőjét, és fel fogja fedezni azt a tényt, hogy az emberek falanszterszerűnek látják a modern építészetet, kimenekülnek belőle. Ezt a megrendelők még nem tudják, de a használók már igen.

– Ezt azért mondom, mert - ha jól tudom - Siklós Mária klasszicista típusú épületet tervezett?

– Erről beszélek, csak egy kicsit meszebről közelítem meg a témát. A nagyvárosok kezdenek kiürülni. Nem biztos, hogy az emberek a falanszterszerű épületeket szeretni fogják. Erre az építészeknek választ kell adniuk. Északon és a mediterrán vidéken már meg is tették: visszatérnek egy bizonyos tradícióhoz. Mindezt azért mondtam el, mert nem biztos, hogy egy, a XX. század végén felhúzott épületnek XXI. vagy XXII. századi külsőt kell felvennie. A londoni Nemzeti például senkinek sem tetszik, pedig azt mondták rá, hogy XXI. századi épület. Egy olyan városban, amelynek a fő szépségét az eklektika adja, egyáltalán nem meglepő ez a stílus. Nagyon sok ronda banképületet láttam a világban, és igen sok pesti bérházat tartok nagyon szépnek. Tehát állampolgárként örülök a Nemzeti tervezett épületének, szépnek látom. El tudom képzelni, hogy ilyen is lehet a Nemzeti Színház.

– A klasszicista stílusú épülethez nyilvánvalóan más színházteret tartozott, mint a modernhez. Ehhez a külsőhöz illeszkedhet-e szervesen modern belső?

- Ez a külső tulajdonképpen nem klasszicista: a **neoelektikus** a legjobb kifejezés rá. A középrésze a Colosseumra emlékeztet, és egyik-másik homlokzaton felfedezhető a Steindl Imre-i hagyomány. Itt-ott visszaköszön a Vigadó épülete, más pontokon a soproni és a veszprémi színházé. A külső homlokzatok ritmikáján és díszítettségén pedig nagyon erősen érződik Lechner Ödön hatása. Ezek igen nemes hagyományok.

icsak pályázatot kellene kiírni, nem pedig Siklós Máriától tervet rendelni.

- Lehet így is, lehet úgy is. En azt gondolom, mindennél fontosabb, hogy a Nemzeti Színház mihamarabb felépüljön. Ennek érdeemes alárendelni bizonyos dolgokat. Lehet nemzetközi tervpályázatot is kiírni. A legkomolyabb problémát abban látom, hogy Magyarország tele van nagy tehetségű építésszel, de kevés a megrendelés. Ebből adó-

leges beszéd hangzott el. Rendkívül becsülöm báró Földváryt, aki egyszerre csak jött, és azt mondta: no hát akkor itt lesz egy ilyen és ilyen színház. Tehát az a fontos, hogy végre legyen Nemzeti. Az épület körüli esztétikai vélekedésekről azt gondolom, hogy ezek az üzleti harcot leplezik.

- Tehát nem is kell pályázatot kiírni?

- Azt gondolom, hogy épüljön fel a Nemzeti Színház.

A gödör (Szigetváry Zsolt felvétele)

- És belülről?

- Belülről modernebb a vonalvezetése, egy kör és egy négyzet találkozásából áll az egész. A körforma elég jól használható közönségfogadó belső térként, és illik ehhez a neoelektikus stílusú épülethez. Véleményem szerint a Nemzeti legyen olyan, amilyennek a megrendelő akarja.

- Vita tárgya, hogy ki a megrendelő. Jó-e, hogy Schwajda György lép fel megrendelőként, ő meghív néhány embert - köztük téged -, és ők látják a terveket? Vagy nagyobb nyilvánosságra lenne szükség, és megrendelőként a színházi szakma vagy akár az ország szerepelhetne? Ebben az esetben még

dik a „dráma”, a marketingharc az építészek között.

- Akkor is az a lényeges, hogy az épület minél hamarabb felépüljön, ha esetleg nem lesz jó? Hiszen ez a Nemzeti évszázadokig állni fog...

- Nem a gyorsaság a fontos, hanem a tény, hogy a Nemzeti végre felépüljön. Ugyanis lassan kétszáz évet késünk a felépítésével. Nagyon sok a sikertelenségélmény, a gödör, igen sok a ellehetetlenülés. Elolvastam a parlamenti felszólalásokat a Földváry báró által erőszakosan felhúzott épület kapcsán. Nagyon rosszul viselkedett az akkori parlament és a főrendiház. Sok buta és feles-

- És ha pályázat lenne, akkor nem épülhetne fel?

- Nem tudom, hogy úgy felépülhet-e, biztosan úgy is felépülhetne. De a jelenlegi módon, most úgy tűnik, valóban tető alá hozható. Hogy más módon is - ebben nem lehetünk biztosak. Van egy konkrét esély. Változatlanul azt mondom, hogy kemény üzleti harc folyik az építészek között. Esztétikai köntösben, a demokráciára hivatkozva, valójában mindenki megrendelést akar. Minden konfrontációnál fontosabbnak tartom a tettet és a cselekvést.

- Minek alapján hívtak meg bizonyos embereket, hogy ők nézzék meg a tervet?

- Nem tudom, gondolom, a megrendelő így döntött. Vagy a megrendelők nevében az, akit ők oda állítottak. De hát például Zsámbéki Gábort is meghívták, és nem lehet azt mondani, hogy kifejezetten puszpajtások lennének.

- A Színházi Társaságnak van-e közös tennivalója ez ügyben, vagy téged mint magánembert, mint a Madách Színház igazgatóját hívtak meg a tervek megtekintésére?

Változatlanul a „lány részt” használnám, ez pontosabb kifejezés, mint a mobil. Átalakítható, tulajdonképpen mobil térről van szó.

- De mit jelent ez pontosan? Odateszed a nézőtéri székeket ahová akarod, vagy netán még a színpadot is annak megfelelően helyeztetheted el, ahogy te gondolod?

- Azt írtam a tervbírálatomban, hogy a színpadi és a nézőtéri rész találkozása a dísz-

mazza, de a szcenika keretét igen. Ez egy korszerű szcenikát befogadni képes épület. Kiállítás is képes fogadni, vetíteni is lehet benne, mindenféle szcenikai trükkre alkalmas. Több trükk képzelhető el benne, mint a Tháliában és a Madáchban, pedig mindkét színháznak jó a szcenikája. Azok a tervezők, akik a Thália és a Madách rekonstrukcióján túl vannak, már kitanulták, mit kell csinálni.

- Tehát lehet találkozóhely a Nemzeti?

- Ebben az ügyben „konszenzusveszély” fenyeget. A dél-pesti városrészközpont felépítése egyszerre érdeke a multinacionális tőkének, a távlati értelemben vett városfejlesztésnek, a Dunán hajózóknak, a HÉV-et a föld alá kívánóknak és a Ferencváros ellenzéki polgármesterének. Amikor egy városrészközpont felépül a városon kívül, de ahhoz közel, az a jövő felé mutat. Ez a városrészközpont pedig nyilvánvalóan más filozófiával készül, mint a West End. Itt nem bevásárlóközpont lenne, hanem konferenciatermek, gyógyszállók... Az ilyen városrészek több külföldi országban turisztikai látványosságnak számítanak. Tágítják a várost, a jövő felé mutatnak. Azt lehet mondani, hogy a helyszínkijelölés csillagos ötöst érdemel. Egy színház, ahová hajóval meg lehet érkezni... ha Mohács felé indulsz, azzal köszön el a város, ha Mohács felől jössz, ezzel fogad. Ez így együtt csillagos ötös. Ebben a kérdésben valóban konszenzus ígérhető.

MÁTÉ GÁBOR

- Láttad Siklós Mária terveit?

- Nem.

- Nem hívtak meg arra a találkozóra, amelyen bemutatták a terveket?

- Nem.

- Fontosnak tartottad volna, hogy ott légy?

- Ez bonyolult kérdés. Annak idején, amikor bekerültem a Színházi Társaság vezetőségébe, úgy volt, hogy Mácsai, én és még valaki mennénk Schwajdához. Minket jelöltek, hogy képviseljük a társaságot. Schwajda visszazüzent, hogy mi nem vagyunk kompetensek.

- Ezt kívül l üzente?

Vajda Mártával, hogy Mácsai és én ne menjünk.

- Üzent mást is?

- Hogy szerinte például Zsámbéki és Kerényi kompetens, de mi nem. Így én nem ragaszkodom hozzá, hogy lássam a terveket. De ez nem sértődöttség, csak hát mit lehet tenni, ha a kormánybiztos úgy ítéli meg, hogy én nem vagyok kompetens?

- A kormánybiztos megítélheti, hogy ki kompetens és ki nem? Ti mint a Színházi Társaság képviselői követelhetitek, hogy megmutassák a terveket?

- A Színházi Társaságot, úgy tudom, Vajda Márta és Jordán Tamás képviselte. Tehát ilyen értelemben ez teljesen rendjén való. Valakit mindig delegálunk valahová, nem érzem hiányát annak, hogy például a kecskeméti színház direktori pályázatának döntési mechanizmusában én mint Máté Gábor nem vettem részt. Ettől még a Színházi Társaság képviseltette magát.

- Annvira eevet gondoltok a vezetősége-

- Engem mint magánembert hívtak meg, de a Színházi Társaságtól is meghívták vezetőtársaimat. Mi egymástól függetlenül elmondtuk, amit rossznak tartottunk. Elmondtuk, hogy a kör és a négyszög találkozása a színház legérzékenyebb pontja, ahová merev, keretes proszcéniumrendszert terveztek. Ezt egyöntetűen bíráltuk, és azt mondtuk, hogy korszerű színházban ennek a geometrikus találkozásnak úgynevezett „lány résznek” kell lennie. Tehát nem lehet vasbetonból „betokozva”. Meglepve tapasztaltuk, hogy az épületnek ezt a részét azóta át is tervezték.

- Mennyire kell a térnek mobilnak lennie?

lettervező és a rendező felségterülete legyen, ne az építésé. Számunkra ez nagyon fontos, ahogyan az öltözők, a műhelyek, a közönségfogadó terek és a WC-k is. Ugy gondolom, hogy az építészeti esztétikai kérdései és az építészeti belső harcai nem tartoznak a Színházi Társaságra és a színházi bandára. A színházi bandának az az érdeke, hogy a magyar állam minél hamarabb építsen fel „egy darab” Nemzeti Színházat.

- Fontosnak tartod, hogy a Nemzeti találkozóhely legyen, és színházi előadásokon kívül más kulturális eseményeknek is otthont adjon?

- Ez a terv a szcenikát még nem tartal-

- Természetesen egyáltalán nem gondolunk egyet, de a vezetőségnek nincsen feje, ezért benne van a pakliban, hogy egyikünk vagy másikunk képviseli a társaságot. Ha valahová elküldenek minket a társaság nevében, akkor a vezetőség véleményét kell képviselnünk. Például részt vettem a József Attila Színház direktori pályázatának megbeszélésén és az önkormányzat kulturális bizottsági ülésén. Egyik esetben sem a saját véleményemet mondtam el, hanem a vezetőségét.

- *A Nemzeti ügyében van a vezetőségnek véleménye?*

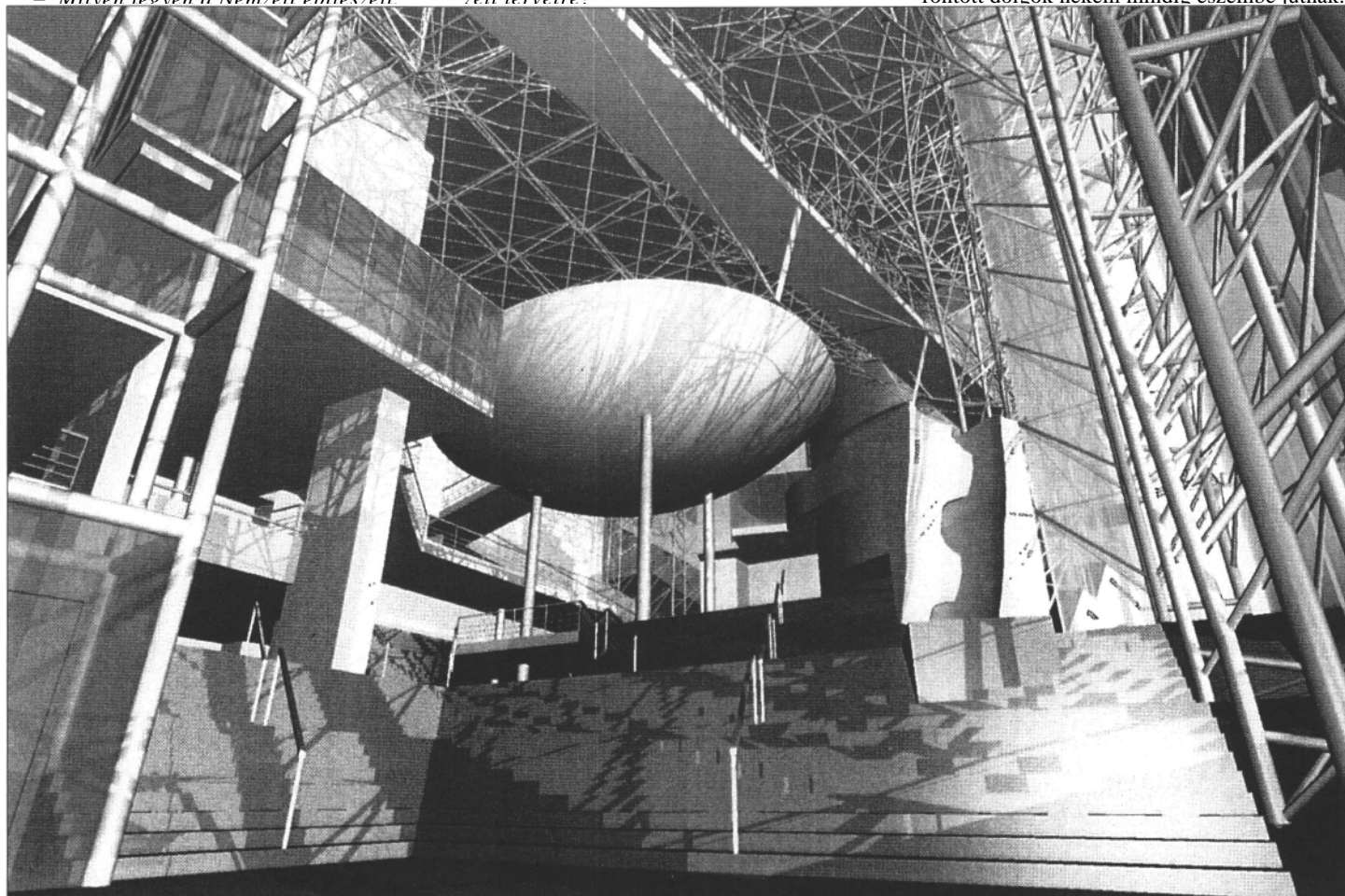
- Biztosan van.

- *Milyen leíven a Nemzeti építészeti*

zi újé. Ennek egy színházi ember csak örülhet. Ezt nagyon pártolom. Nekem mindegy, hogy hol épül föl, de úgy gondolom, a város és az ország szégyene az az Erzsébet téri gödör. Hihetetlenül sokat ártott az országnak, a szakma presztízsének. De engem már a gödör avatására sem hívtak meg, nem voltam azok között, akik soronként mondták a *Színészdalt*. Még ennyiben sem vettem részt ebben a történetben. Már amikor a pályázatátások elindultak, azt gondoltam, hogy távol kell maradni ettől az egésztől. Ez a véleményem teljesen beigazolódt.

- *Szerinted pályázatot kell kiírni a Nemzeti terveire?*

vezette a színpadra. Külön kellett vágatni egy átjárót a nézőtér felől a színpadi részre. Az sem jutott eszébe, hogy ha a színpad totálisan le van betonozva, akkor sok mindent nem lehet rajta megcsinálni, például egy süllyesztőt akár csak egyetlen méteres sávban is több millió forintos beruházással lehetne megvalósítani. Ezek jutnak eszembe akkor, amikor arra gondolok, hogy Siklós Mária fogja tervezni - kijelölés alapján - a Nemzeti Színházat. Más dolog egy rekonstrukciót levezényelni; lehet, hogy azóta ezt kiválóan csinálja, lehet, hogy azóta ezt megtanulta, de - nem tehetek róla - a Katona József Színházban elrontott dolgok nekem mindig eszembe jutnak.

Bán Ferenc terve

színháztechnikai szempontból?

- Színháztechnikailag mindenképpen a lehető legmodernebbnek kellene lennie. Ezt nagyon erősen szakmai ügynek gondolom. Az a politikai csatározás, amely ezzel kapcsolatban folyik, hihetetlenül távol áll a színházi szakmától. Aki ebbe valamilyen módon belekeveredik, az azon túl, hogy besározódik, olyan folyamatban vesz részt, amelyben elkészülhet egy olyan épület, amely „halálosan” korszerűtlen. Ha ez történik, akkor bünt követünk el, nemcsak építészeti, hanem szín-házzsákmai értelemben is. Persze én nem is-merem az épület terveit, lehet, hogy a legmodernebbek.

- *Akkor tulajdonképpen örülsz, hogy távol maradhatsz, mert úgy érzed, hogy így nem sározódsz be?*

- Ennek azért nem örülök. Annak viszont örültem, amikor felmerült az új színházépület terve. Nem egy renoválté, hanem egy iga-

- Természetesen. Hiszen Schwajda György vagy másvalaki nem a saját házát építi, hanem az országnak épít valamit. Ezért a legkiválóbb tervre van szükség, ami az építészeti tehetségéből telik.

- *Hogyan állítanád össze a zsűrit?*

- Természetesen a legkiválóbbakból, a színházi és az építészszakma mindenképpen képviseltesse magát. De azt halkan megjegyzem, hogy megint lesz egy pályázat, és ez megint nagyon sok pénzbe fog kerülni. Ez pedig hihetetlenül ingerlő. Egyik szempontból érthető az az igyekezet, hogy az egész minél hamarabb és minél kisebb vitával, minél kevesebb „vacakolással” oldják meg. Ugyanakkor felháborító is. Olyan színházban - a Katonában - játszom és rendezek, ahol Siklós Mária bizonyos dolgokat elfelejtett megcsinálni. Tehát például a színpad egy sávján szarszagban kell játszaniom, azért, mert a hölgy a WC-ből a légkondicionálót rá-

- *Milyen szakmai fórumok előtt vitatnád meg, hogy milyen szervezeti-működési feltételekkel dolgozzon a Nemzeti?*

- Természetesen jó lenne, ha ez elsősorban szakmai alapon dölne el. De most is látszik, hogy ez politikai kérdés. Aki a Nemzeti Színház igazgatója lesz, annak mindenkori elsődleges kötelessége, hogy kiszolgálja a hatalomban lévő urakat.

- *Ebben biztos vagy?*

- Száz százalékgig.

- *De ettől milyen lesz a színház?*

- Szar.

- *Mikor és ki nevezze ki az igazgatót?*

- Minél hamarabb nevezék ki, és természetesen a miniszterelnök fogja kinevezni. - *A miniszterelnök?*

- Hogyne. Majdnem biztos, hogy ez történik majd. Nem ideális a helyzet, de hát Magyarországon élünk. Mondhatnám ennek az ellenkezőjét, de minek, nem fogok hülyét

csinálni magamból.

- *Mi legyen a mostani Nemzeti épületével és társulatával?*

- Hát ezt döntse el a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. De természetesen nem ártana, ha megkérdeznék a színház társulatát is. Nagyon irritáló lesz majd a Nemzeti Színház létrejötte, hiszen nyilván rengeteg pénzt fog a kormány belepumpálni, miközben a szakmának igen nagy szüksége lenne pénzre. Nagyon veszélyesnek érzem szakmai szempontból ezt az egész játékot.

BLASKÓ PÉTER

- *Te sem voltál jelen azon a megbeszélésen, ahol megmutatták az új Nemzeti terveit...*

- Sajnos nem láttam a terveket. Talán önhibámon kívül vagyok alulinformált. A Nemzeti ügye kikerült a színházi szférából, a Színházi Társaságnak nincs beleszólása. Politikai vita, alku tárgya, hogy egyáltalán épüljön, ne épüljön. Miután a Színházi Társaság vezetősége fogalmazott egy levelet, hogy szeretnénk, ha beavatnának bennünket, megnéznénk, megvitánánk a tervet, Schwajda György kormánybiztos meghívta a társaság vezetőségét. De ebből valahogy kimaradtam. Nem tudom, hogy ez belső információk zavara, vagy Schwajda személyesen hívta meg Kerényi Imrét és Vajda Mártát. Úgy hallottam, hogy Kerényi Imre észrevételeit figyelembe vették. Neki a Madách rekonstrukciója alatt napi kapcsolata volt Siklós Máriával, tehát első kézből informálódhatott. Azt azonban elmondanám, hogy a Tháliában, melyet Siklós Mária újított fel, a nagyszínház és a stúdiószínpad között rossz a hangszigetelés. Ugyanis a járások miatt óhatatlanul ki kell nyitni a hangszigetelt ajtókat - egyébként nem tudna a színész a játéktérre jutni -, és ilyenkor mindig behallatszik a nagyteremben történtek zaja. Remélem, Kerényi az ilyesmiket szóvá tette az új Nemzeti tervei láttán. Mert a Tháliában például a szellőző - amit egy központi teremből, monitorról irányítanak - légkondicionálásra teljesen alkalmatlan. Vagy iszonyú a meleg, vagy rettenetes a hideg. De a Nemzeti esetében egy kész tervet akartak elfogadtatni, nem a terv elkészítésébe vonták be a színházi embereket. Tehát nincs közmegegyezés. Amióta felrobbantották a Nemzetit, a közmegegyezés nem tudott létrehozni egy újat. Véleményem szerint ez méltatlan dolog. Egy nemzet kulturális életéhez, önbecsüléséhez hozzátartozik a Nemzeti Színház léte. Kellenek emblematisz épületek. Senki nem vitatja az Országház, az Operaház, a Nemzeti Galéria, a Nemzeti Múzeum ilyen jellegét. Ugyanígy szükség van Nemzeti Színházra is. Amióta - harmadik éve - a Nemzetit felrobbantották, már két alapkőletelt tartottak, de nem tudunk eljutni a közmegegyezésig. Úgy látom, nem is fogunk. Ha már az épület helyében sem tudunk megállapodni, hogyan lehetne közmegegyezés például abban, hogy ki legyen az igazgató? A legkevésbé sem hiszem, hogy úgy választanának direktort, ahogy, mondjuk, a Színházi Társaság közgyűlését, vezetőségét megszavazzák. Szomorú, hogy nem így lesz. Lehet, hogy végül is a kultuszminiszternek kellene vállalnia a felelősséget, és kinevezni valakit. A leendő direktor pedig majd bebizonyítja az

alkalmasságát vagy az alkalmatlanságát.

- *Es kit válasszon társulatába az igazgató?*

- „Elit” társulatra van szükség. Ahogy például az Operaházba az ország legjobb énekeseit válogatják össze, a szakma „krémje” dolgozzon a Nemzetiben is. Persze megint áldatlan viták kezdődhetnek arról, hogy ki a jó színész. Másnak nyilván nem az, akit én annak tartok.

- *Szóval szerinted lesz új Nemzeti?*

- Sorolhatnám a politikai kötérlúzás stációit a terület kijelölésétől a már elkezdett építkezés abbahagyásáig. Nem egy kormánybiztost kineveztek már, például Szinetár Miklós is működött ebben a funkcióban. Neki sem sikerült előremozdítania a Nemzeti felépítésének ügyét. Nagy öröm lenne, ha végre megépülne a Nemzeti. Hogy aztán így lesz-e, nem tudom megjósolni; a körülmények pillanatnyilag nem erre mutatnak. Kétség az idő, két év van rá, ha jól értesültem. Talán mégis pályáztatni kellene. Pályáztatásra viszont nincs idő, ha 2002. március 15-én meg akarják nyitni a színházat. Valami biztos föl fog épülni, de nem hiszem, hogy a végeredmény a legszerencsésebb lesz.

- *Szerinted milyennek kellene lennie az épületnek?*

- Borzasztó nehéz kérdés ez. Olyannak, amely alkalmas arra, hogy többszereplős, klasszikus és nem klasszikus darabokat játsszanak benne. Olyan, hagyományosabb színházépületnek kell lennie, amely szellemi központta tud válni, folytatni tudja a megszakadt tradíciót, hagyományt. Hosszabb előkészítő munka eredményeként kellene a végső megoldásnak kikristályosodnia, hogy olyan legyen az épület, amire büszkék vagyunk. Legyen olyan emblematisz, mint a párizsi Pompidou Központ vagy Sydneyben az operaház. Olyan biztosan ne legyen, mint a Hevesi Sándor téri Nemzeti, mert az borzalmas, alkalmatlan színházépületnek.

- *Mit kezdenél azzal az épülettel, társulattal?*

- Ez is igen nehéz kérdés. Az új Nemzeti igazgatójára kellene bízni, hogy kit szerzőltet át a mostani társulattól. A Hevesi Sándor téri épületet meg lehetne hagyni működő színháznak, bármilyen csúnya is. Föl kellene

M Á C S A I P Á L

- *Láttad Siklós Mária terveit?*

- Nem mutatta meg senki, azt láttam, ami az újságban megjelent. Egy tervet akkor lát az ember igazán, amikor azt tetőtől talpig, centiről centire megnézi. Ez csak egy fényképet láttam valahol.

- *Elvártad volna, hogy neked mint a Színházi Társaság vezetőségi tagjának megmutassák a terveket?*

- Mint a Színházi Társaság vezetőségi tagja semmit nem várok el senkitől. Azt viszont elvárnám, hogy a szakmának úgy mutassák meg a terveket, hogy azok széles plénum előtt megvitathatóak legyenek. Tudok arról, hogy megvitatták a terveket, de nem tudom, hogy ez széles plénum előtt történt-e. Azt, hogy a színházi szakmából ki megy el a tervek megvitatására, az én ízlésem szerint a színházi szakmának kellene eldöntenie.

- *Ehelyett valaki meghívott bizonyos embereket.*

- Bizonyára így történt.

- *Nem mehetnétek a dolgok elébe? Nem írhatnátok például egy levelet, nem vehetnétek fel a telefont?*

- Irtunk levelet.

- *Kaptatok választ?*

- Nem kaptunk. Nemcsak azt kértük, hogy megnézhessük a terveket, hanem azt is, hogy az egész folyamatban tegyék lehetővé a szakszerű jelenlétünket.

- *Ezt kitől kértétek?*

Küldtünk egy ilyen levelet Schwajdának és Orbán Viktorinak.

- *Milyennek kellene lennie az új Nemzetinek?*

- Most erre mit mondjak? Hát jónak! A legelső, hogy a játszótéren a lehető legrugalmasabb legyen.

- *Tehát egy teljesen mobil teret kívánsz, amelyben bárhol lehet a színpad és a nézőtér?*

- Igen. A körtől a szabályos kukucskaszínpadig mindent tudjon a tér. Hiszen nincs a magyar színházi szakmának ilyen rugalmas tere. De szükségünk lenne rá, a megújuláshoz, új formák meghonosításához. A színház ne legyen túl nagy, és ne legyen túl kicsi. Szerintem ötszáz férőhely körüli az ideális méret. Es miután fontos épületről van szó, jó lenne az is, ha olyan földrajzi helye és helyrajzi száma lenne, amelyik közel áll a szívhöz.

- *Tehát nem örülsz a tervezett helyszínnek?*

- Nem tudom megmondani, hogy örülök-e. Első blikkre, jobban örülnék a Erzsébet térnek. De könnyen lehet, hogy nincs igazam. Úgy érzékelem, a színház akkor működik jól, ha nem kell hozzá elzárándokolni a mindennapi élet helyszíneiről. Az Erzsébet tér a Budapestiek mindennapi életének helyszíne.

- *Vannak, akik azt mondják, hogy egy színházzal akár új városközpontot is lehet teremteni.*

- Ismerem azt a fényképet, amely a Víg-színház felavatásának évében készült. Ezen a Víg a pusztában áll. Igaz, hogy az egy háromszor ekkora ország volt, rendkívüli gazdasági prosperitás idején. Es amikor a színházat felavatták, az Újlipótvárost már felparcellázták, tudták, hogy bérházakat építenek a környéken. De - főleg építészeti szempontból - most is prosperál a gazdaság. Tehát lehet, hogy az új Nemzeti Színház központjává válhat annak a területnek. Miután tudom, hogy az Erzsébet téri építkezés már régen „veszett fejsze nyel”, ezen nem siránkozom, és az építendő Nemzeti Színházat természetesen nem ellenzem, mert jobb, ha lesz, mint ha nem. Ettől függetlenül bennem tüske maradt az Erzsébet téri építkezéssel kapcsolatban. De ha másutt egy jó színház felépülhet, azt pártolom.

- *Ehhez milyen eljárás szükséges?*

- Széles körű nemzetközi pályázat felel meg, nemzetközi zsűrivel. Ehelyett a kormány úgy döntött, hogy nem ír ki pályázatot. Persze hozzá kell tennem, hogy ettől még az épület lehet jó. De véleményem szerint a döntésekhez olyan zsűrit kellene felállítani, amelybe minden szakmai szervezet delegált képviselőket.

- Szerintem minél előbb ki kell nevezni. Amikor a tervet elfogadják, akkor már legyen direktor.

- Tehát már a terv elfogadásába bele tudjon szólni?

- Igen. Minden perc, amivel később nevezik ki, csak megnehezíti az ő életét.

- Mi legyen a mostani Nemzeti épületével és társulatával?

- A mostani Nemzeti épülete maradjon színház, nevezzék Magyar Színháznak. Es hogy mi legyen a társulattal? Azt az igazgatónak kell eldöntenie. En azt szeretném, ha minden kollégám - akár az új Nemzetiben vagy azon kívül - találna munkát, tehetségéhez és szakmai jelentőségéhez mérten.

FODOR TAMÁS

- Módozban állt megnézni Siklós Mária terveit?

- Lehetőségem lett volna, hogy megnézzem, hiszen levelet írtunk Schwajda György kormánybiztosnak, hogy a Színházi Társaság mint a szakma demokratikusan választott szervezete szeretné látni ezeket a terveket, szeretne hozzászólni. Akkor azt gondoltuk, hogy ennek megvan a maga útja, a nyilvánosság. Ehelyett Schwajda maga választotta ki, hogy kik szóljanak hozzá a tervhez. Ily

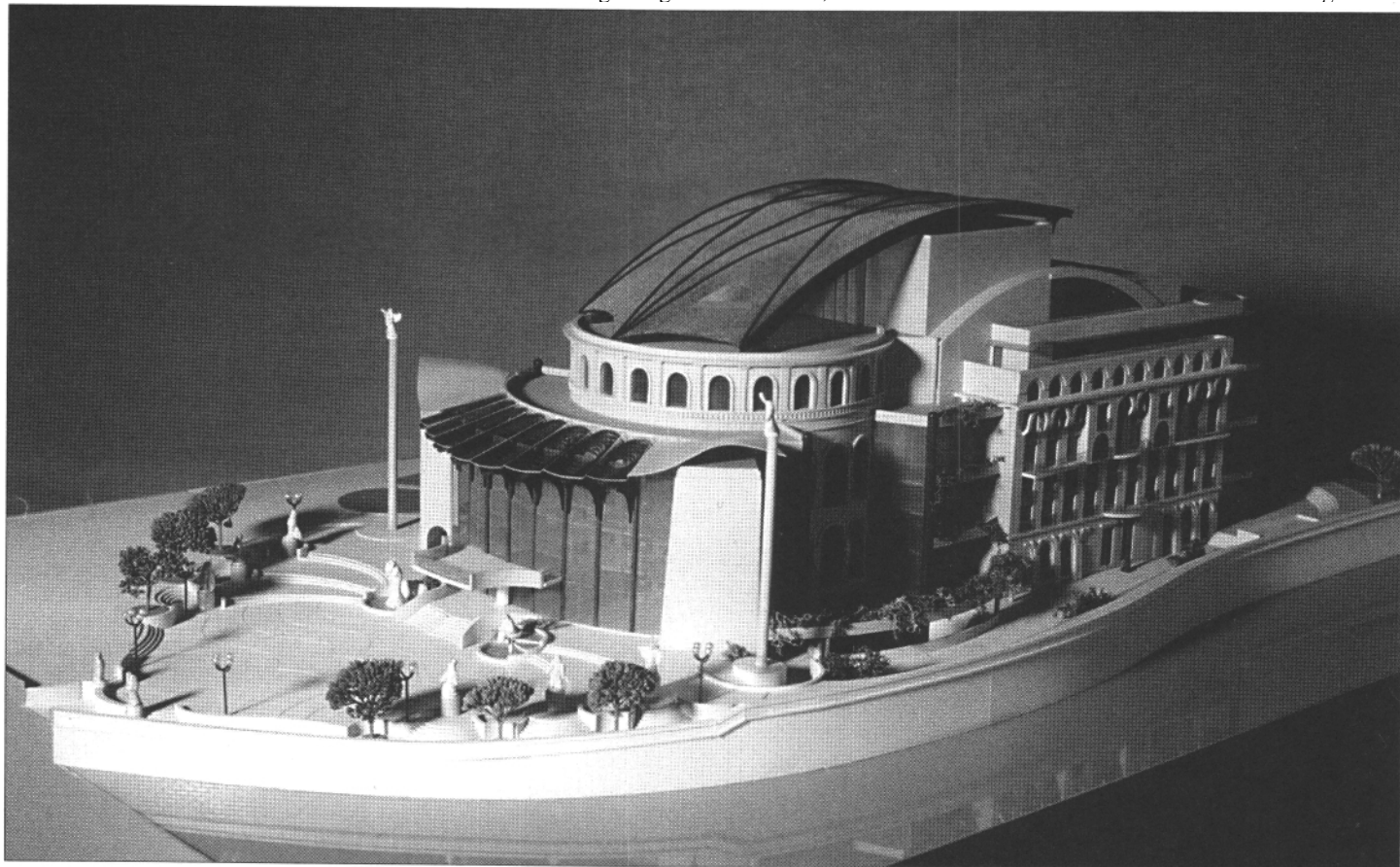
- Az volt a véleményed, hogy ilyen körülmények között senki ne menjen oda a Színházi Társaság vezetőségéből?

- Azt szerettem volna, ha a vezetőség funkciójának megfelelően képviseli a társaságot. Ugy látom, a kormánybiztos nem nagyon akarja elfogadni, hogy egyáltalán létezik a Színházi Társaság, ahová a szolnoki színház nevében nem is lépett be. Nem érdeklő, hogy ezt a vezetőséget választották, és a színházi szakma delegációs alapon részt vesz a társaság munkájában. Nem arra van szükség, hogy Jordán Tamás, vagy akár én, megnézzük a terveket, hanem arra, hogy közösen elkészíthessünk egy szakértői véleményt. Ezért nem magánemberként kell jelen lennünk különböző megbeszéléseken, hiszen sokak adójából épül a színház.

- Milyennek kell lennie az új Nemzetinek építészeti, színháztechnikai szempontból?

- Függetlenül Schwajda megbízatásától és ennek a kormánynak a működési idejétől, az épület hosszú ideig áll majd. Ez azt jelenti, hogy nem tudhatjuk, milyen térkezelés, milyen színházi technikák lesznek a jövőben. A rendezők már ma is ki akarnak lépni a dobozszínház bűvköréből, amely önmagát termeli újra. Annak, aki a Nemzetit felépíti, valószínűleg nem a saját színházát kell felhúznia. Ehelyett empátiával kellene figyelnie a már ma meglévő gondolatcsírákat, térkezelé

ló játék pedig más térkezelést, más gondolkodásmódot igényel. De ahogy Sztanyislavszkij mondja: a színház ott kezdődik, hogy belépünk a kapuján. Tehát nem feltétlenül csak a színházra kell koncentrálni. Nem biztos, hogy szerelmi előjáték nélkül kell az aktusba fogni. Például a londoni Nemzeti is többféle funkciót tölt be. Az előcsarnokban énekesek, performerek fogadják a nézőket az előadás előtt, ahogy annak idején a Híradót néztük a moziban. De az is elképzelhető, hogy a közönség a produkció után szeretne leülni beszélgetni. Vasziljev beszélt arról, hogy Oroszországban egy-egy színházi előadás eseményszámba ment. Az emberek gyakran már a délutánjukat szabadabbá tették a kedvéért. A Tagankánál például már három óra körül ott álltak, nemcsak azért, hogy jegyet kapjanak és bejussanak, hanem azért is, hogy társadalmi életet éljenek. Hiszen ha a színház katartikus, akkor megindulnak az emberek egymás felé. Szerintem elmúlt az az idő, amikor a színházat - vagy akár a könyvtárat - egyprofilú intézményként lehetett fel-fogni. A multiplexen nem feltétlenül azt értem, hogy sok mozi van egymás mellett, ha-nem azt, hogy a különböző funkciók találkoznak. Számos színházban rendeznek ma már kiállítás, vetítést, miért zárkózna el arisztokratikusan ezektől a Nemzeti? Mind-ezt meg lehetne

A legújabb Nemzeti makettje

módon a társaság - az én véleményem ellenére - megbízott két embert, hogy menjen oda. De ők nem mint a társaság tagjai vettek részt ezen a megbeszélésen, hanem mint független jelenlévők a többiek között. Ilyen körülmények között ez az összejevetel nem is érdekelt. Hiszen ez a színház a nemzeté. Ezért nem egy-két ember ügye, hogy milyen lesz.

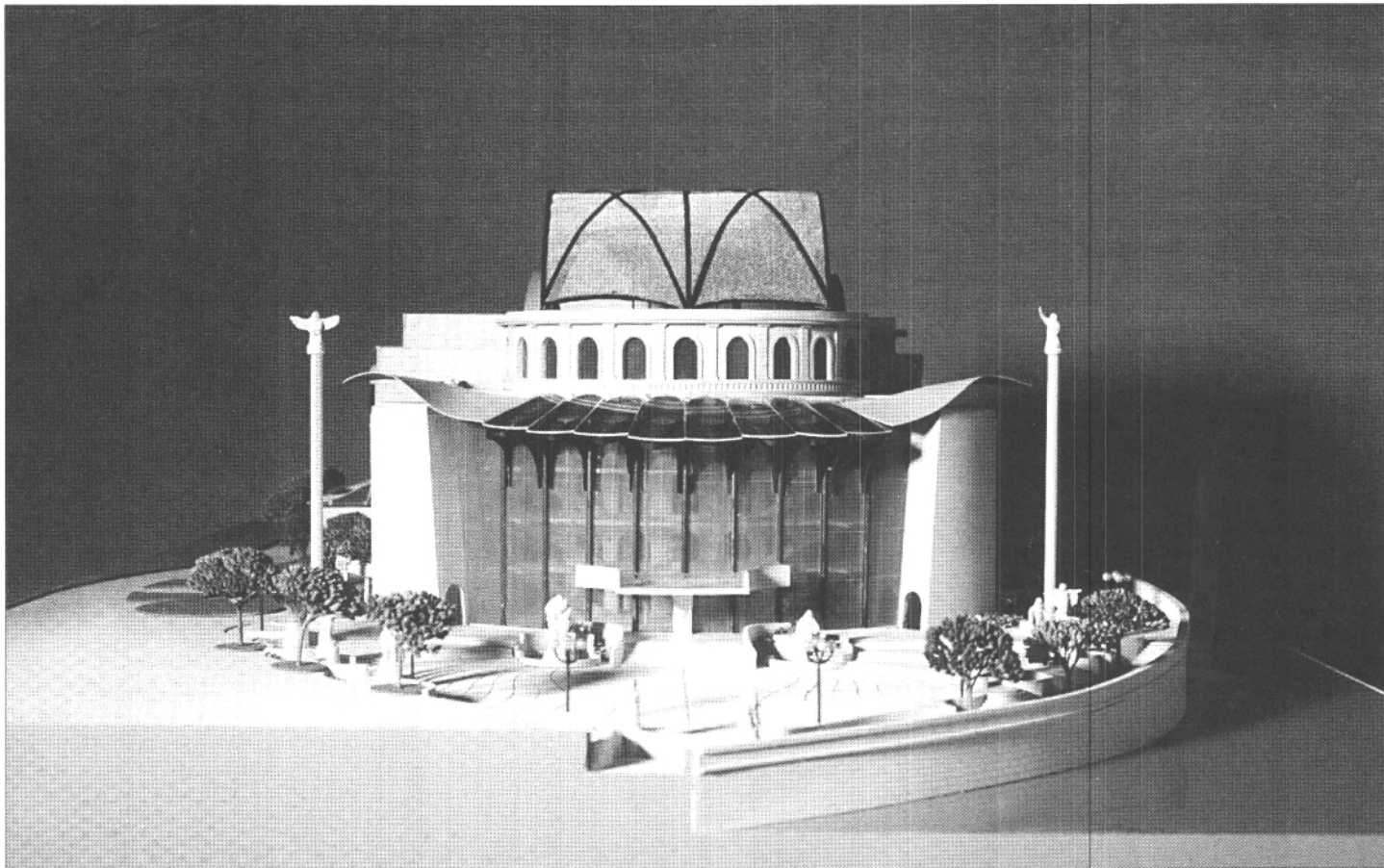
si módokat, hiszen a világ állandó interakcióra neveli a közönséget. A televízió és az Internet házassága interaktív jelenlétre szorítja a publikumot. A színházban is fokozott jelentősége lesz az interakciónak. Akár a néző is változtathatja a helyét. Valószínű, hogy az írók nem csak a lineáris drámaszerkesztési technikát fogják alkalmazni. Az idővel va-

eleve nem úgy választaná ki azokat, akikkel szóba áll, akik jobbra csak magánemberként mondhatják el a véleményüket.

- A Színházi Társaság nem lehetne harcosabb?

- Levelet írtunk a miniszterelnöknek.

- De ez tovább mérgezítheti a helyzetet és Schwajda György között.

Siklós Mária terve előlnézetből (Varga Gábor felvételei)

– Schwajda csak végrehajtja a kormány elgondolását. Hiszen ez a kormány bevallottan nem akarja folytatni, amit az előző elkezdett. Ezért ahhoz kell fordulnunk, aki megváltoztatta a koncepciót, de az új koncepciót nem ismertette velünk. Nem Schwajda határozta el, hogy máshol, más értékrend szerint épül a Nemzeti. Ő csak megfelel a bizalomnak. Ha a kormány kormánybiztost nevez ki, akkor ez ügyben nyilvánvalóan a kormányt kell megszólítani.

– *Válaszolt a miniszterelnök a leveletekre?*

– Nem. Ehelyett továbbította a levelet Schwajdának, aki azt válaszolta, hogy aki akarja, megnézheti a terveket.

– *Es akkor ez most ennyiben marad?*

– Ennyiben. Nem ismerik el a mi választott vezetésünket a szakma képviselőjének. A politika, a kormányzat akarja megmondani, hogy kik képviseljék a szakmát.

– *Már jó néhányszor előfordult, hogy a Színházi Társaság nem állt a sarkára. Ha most sem teszi, végképp levegőnek lehet tekinteni.*

– Igen, én is ezt gondolom. A társaságon belül az én véleményem kisebbségi vélemény. Azt képviseltem, hogy meg kellene próbálnunk a sarkunkra állni. De kissé szelmalomharcnak tűnik ez az egész. Nem csak a mi részünkről. Úgy látszik, mintha a kormánynak minden társadalmi szerveződés ellenfele lenne. Persze el lehetne kezdeni a szabadságharcot, de ez már politika.

– *Ha ez így van, hogyan kellene elfogadni a tervet?*

– Ennek egyetlen útját látom, a nyilvános pályázatot. Pályázatot írnék ki nemcsak az épületre, hanem a koncepcióra is. Beszéltem például a fantasztikus módon megcsinált caracasi színház tervezőjével. Történetesen

magyar asszony a felesége - ő maga osztrák -, ezért tud magyarul. Azt mondta, nagyon szívesen megosztaná tudását a magyar szakmával, és várja, mikor írják ki a pályázatot. Mondtam, hogy nem írják ki. Azt felelte, ez lehetetlen, hiszen legalább kétlépcsős pályázatot kellene kiírni. A világ minden részén először a koncepcióra kell pályázni. A koncepciónak tartalmaznia kell, hogy milyen lesz a színház társulata, hogyan viszonylik más együttesekéhez az anyagi ellátottsága, ez miként illeszkedik a többi színház finanszírozásához, milyen lesz a közönség és a színész kapcsolata. Tehát először a színházzakmai „látomást” kellene megpályáztatni. Ennek megfelelően kellene kiírni az építészeti pályázatot, amely természetesen a színház külsejére és belső terére egyaránt vonatkozna. Az előbbiekről azért is tisztázandó kérdések, mert Magyarországon soha nem volt igazi Nemzeti Színház.

Hogyan nem volt igazi Nemzeti Színház?

– Miért, szerinted volt igazi Nemzeti Színházunk? Látod, mi is vitatkozunk rajta. Tisztázni kellene például, hogy egy vidéki nemzeti színház mitől nemzeti, s hogy a nemzeti elnevezés csak a finanszírozásra vonatkozik-e, vagy rangot jelent majd a társulat tagjának lenni.

– *Azért előfordult már ilyen, például az ötvenes évek Nemzeti Színházában.*

– Ez igaz, de akkor teljesen más helyzet volt. Ezért kellene erről beszélnünk. Most csak találgatásokra hagyatkozhatunk. Schwajda és Siklós Mária eddigi munkásságának ismeretében azt gondolhatjuk, hogy egy klónozott szolnoki színház vagy egy klónozott Thália jön létre. Elképzelhető, hogy valaki ízlésének az arannyal és modernséggel

ötözött gipszstukatúra felel meg, az a vegegyes „felvágott”, amelyben a vécék valóban nagyon civilizáltak. De azért el tudnék képzelni más megoldást is. Emlékszem, amikor a szolnoki színházat építettük, akkor nagyon erősködtem, hogy bővítsék az oldalsó és a hátsó színpadot. Es meg is lett az eredménye. Jó lenne, ha a Nemzeti az egész szakma ügye lehetne, és nem úgy kellene néznünk, hogy jó, majd lesz egy valamilyen új színház - el van intézve. Persze örülnünk kellene minden új színháznak. Csak mögötte ott egy gödör és előtte a homály.

– *Mikor neveznéd ki az igazgatót?*

– Az igazgató konkrét időszakra felelős a színház műsoráért. De a Nemzeti irányát a direktortól függetlenül kell meghatározni. Bár azt hiszem, hogy az első igazgató munkásságának igen nagy a jelentősége. Nem tartottam rossz gyakorlatnak, hogy Bálint Andrást még idejekorán kinevezték az előző Nemzeti Színház igazgatójának, hogy a tervekbe bele tudjon szólni. Minden direktornak meg kell adni a lehetőséget, hogy korrigálja az irányt, amelyet viszont mégiscsak meg kell határozni. Azt azért el kellene dönteni, hogy az új Nemzeti korszerű szellemiségű színház legyen-e vagy múzeum.

– *Mi történjen, a jelenlegi Nemzeti épületével, társulatával?*

– A Hevesi Sándor téri épület maradjon színház, amelyet ugyanúgy, mint a többi, meg kell pályázni. Mindenképpen a főváros kezelésébe kell adni, ha az ezt vállalja. A társulat pedig legyen olyan, amilyennek a direktor